

การศึกษาประสบการณ์การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข จังหวัดราชบุรี
The study of experiences in health counseling of public health personnel,
Ratchaburi Province

ดร.เพลินตา พรหมบัวศรี^{1*} จิริยา อินทนา¹, ดร.เยาวลักษณ์ มีบุญมาก¹ นพ.ฉัตรกร ธัญเกียรติ^{2*}
¹วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี 84/21 ถนนคทาธร อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี รหัสไปรษณีย์ 70000
²โรงพยาบาลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
E-mail: jiriya@yahoo.com

บทคัดย่อ

ศึกษาประสบการณ์การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข จังหวัดราชบุรี เป็นกาววิจัยเชิงคุณภาพแบบ การศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology study) แบบตีความ (Hermeneutic Phenomenology) ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ บุคลากร สาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในจังหวัดราชบุรี และได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการให้บริการสุขภาพแนวใหม่ และกลับไปปฏิบัติงานใน พื้นที่เดิม จำนวน 30 คน ที่เลือกจากบุคลากรที่เข้ารับการอบรมฯ จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้าง (semi-structured interview) ถามเกี่ยวกับความเชื่อความคิดและการปฏิบัติขณะให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการ การสัมภาษณ์ใช้วิธีบันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าของผู้ให้ข้อมูลมีประสบการณ์การ ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ ดังนี้ 1) เข้าใจชีวิตคน 2) ตระหนักว่าการดูแลตนเองเป็นสิ่งเฉพาะ และ 3) ยอมรับว่าการบริการบางเรื่องไม่ ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

คำสำคัญ: การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ การบริการสุขภาพ บุคลากรสุขภาพ

Abstract

The study of experiences in health counseling of public health personnel, Ratchaburi Province was a quasi experimental study. The study aimed to clarify life experiences of the public health personnel trained in providing health counseling before. The participants were 30 public health personnel working for health care institutes in Ratchaburi Province in 2015. The instruments were the interview guides focused on how they have change ideas and practice in providing health counseling. The researchers analysed the data using thematic analysis. The findings showed that the participants perceived in 1) understood in life, 2) aware of uniqueness of self care and 3) perceived that existing care provide may not meet the needs of clients.

Key words: health counseling, health care, health personnel

1. บทนำ

งานด้านการดูแลสุขภาพนั้นเป็นงานที่มีความ ซับซ้อนเนื่องจากไม่สามารถแยกภาวะสุขภาพออกจากส่วน อื่นๆของชีวิตได้ มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อภาวะสุขภาพ ของบุคคล และภาวะสุขภาพของบุคคลก็มีผลต่อการดำเนิน ชีวิตด้านอื่นๆด้วย บางครั้งการดูแลสุขภาพมีผู้อื่นเข้ามา เกี่ยวข้องนอกเหนือจากตัวบุคคลเอง การส่งเสริมให้ ผู้รับบริการมีสุขภาพที่ดีขึ้นจึงต้องทำโดยพิจารณาให้สุขภาพ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต บุคลากรสาธารณสุขที่เป็นผู้ให้บริการ จะต้องมึมุมมองของชีวิตโดยรวมและมีทักษะที่จะเก็บข้อมูล ชีวิตและสุขภาพของผู้รับบริการ เพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าในการ คิดวิเคราะห์หาปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงของ

ผู้รับบริการ คืออะไร รวมทั้งคิดวิเคราะห์ให้ได้ว่าตัว ผู้รับบริการมีศักยภาพมีความสามารถอะไรที่จะนำพาตนเอง ไปสู่การมีสุขภาพที่ดีได้ ในทางตรงกันข้ามต้องระบุได้ด้วย เช่นกันว่าผู้รับบริการมีความพร้อมที่จะดูแลสุขภาพของ ตนเองอย่างไรบ้าง เมื่อวิเคราะห์ได้เช่นนี้การดูแลสุขภาพจึง มีหลายรูปแบบหนึ่งในรูปแบบนั้นก็คือการให้คำปรึกษาด้าน สุขภาพ ที่เป็นการให้ข้อมูล ให้ความรู้ รับฟังความคิดเห็นของ ผู้รับบริการ แล้วสร้างความร่วมมือกับผู้รับบริการให้ได้มีส่วน นำตนเองและตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเอง เพื่อให้มีสุขภาพที่ดีต่อไป

จังหวัดราชบุรีโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ราชบุรี ได้มุ่งเป้าให้ประชากรในจังหวัดราชบุรี- เป็นประชากร

ที่มีสุขภาพดี จึงได้ร่วมมือกับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการทำให้ประชาชนของจังหวัดได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆให้กลายเป็นราชบุรีจังหวัดแห่งสุขภาพ กิจกรรม 1 ก็คือ การพัฒนาบุคลากรสาธารณสุขด้านการบริการเพื่อสุขภาพแนวใหม่จังหวัดราชบุรี โดยได้ร่วมกับวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี จัดโครงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในการให้บริการให้ตรงกับความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของผู้รับบริการจัดขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายน - กันยายน 2558 เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมในระยะของการให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติแล้ว บุคลากรสาธารณสุขก็ได้มีโอกาสที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในการให้บริการสุขภาพแก่ผู้รับบริการในพื้นที่ที่ปฏิบัติงานอยู่

ลักษณะการปฏิบัติงานที่สำคัญประการหนึ่งก็คืองานด้านการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพซึ่งมีความครอบคลุมทั้งการให้คำปรึกษาเรื่องของโรคที่เป็นอยู่ การดูแลตนเอง การป้องกัน และการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งมีจุดเน้นที่ว่า การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลชีวิตจริงของผู้รับบริการ และผู้รับบริการจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดูแลรักษาสุขภาพของตนเองด้วย การดูแลสุขภาพแบบนี้จึงจะเป็นการดูแลสุขภาพที่มีความยั่งยืน

อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาวิจัยให้ทราบแน่ชัดว่าบุคลากรสาธารณสุขที่ผ่านการอบรมได้รับความรู้ได้ฝึกปฏิบัติไปแล้วนั้นเกิดการปรับเปลี่ยนความคิดและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการให้บริการอย่างไร การศึกษาประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข จึงมีความจำเป็นและสำคัญ เพื่อทำให้เกิดความรู้ใหม่ว่า บุคลากรสาธารณสุขของจังหวัดราชบุรี นั้นได้มีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการอย่างไร ที่จะสนับสนุนให้เกิดการมีสุขภาพที่ดีแก่ประชาชนได้

2. **วัตถุประสงค์** เพื่อศึกษาประสบการณ์การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข

3. **คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย**

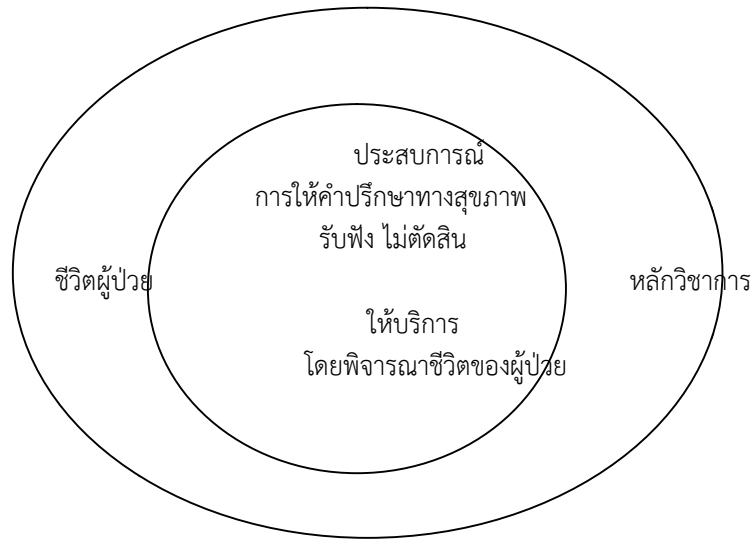
การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ หมายถึง กระบวนการของสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับคำปรึกษา เพื่อการช่วยเหลือให้มีบุคคลสุขภาพดี ทั้งสุขภาพทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา สังคม และจิตวิญญาณโดยอาศัยเทคนิควิธีการ

ในการให้คำปรึกษาและฟื้นความรู้ด้านสุขภาพอนามัยของผู้ให้คำปรึกษาในการช่วยให้บุคคลรู้และเข้าใจตนเอง ยอมรับเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของตน สามารถดูแลสุขภาพของตนเอง ปรับตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ รวมถึงเจตคติ ค่านิยมและการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขตามศักยภาพ

4. **กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย**

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งสร้างความรู้ขึ้นใหม่ด้วยปรัชญา antipositivism แบบปรากฏการณ์นิยมทางปรัชญามีต้นความคิดมาจากนักปรัชญาชื่อ Edmund Husserl โดยมีนักปรัชญาอีกคนหนึ่งคือ Alfred Schultz เป็นผู้ถ่ายทอดมาอีกต่อหนึ่ง หากใครคุ้นเคยกับความคิดของ Max Weber และทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) แล้วตามแนวความคิดของพวกเขาปรากฏการณ์นิยมนั้น มนุษย์จะเป็นผู้สร้างบริบทหรือสภาวะการณ์ขึ้นโดยที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะการณ์ หรือระเบียบสังคม เมื่อเป็นดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างสังคมขึ้นแล้วกำหนดความหมายสิ่งต่างๆในสังคมนั้นตามที่ตนเห็นสมควร (Social Order) ขึ้นได้อย่างไร นักปรากฏการณ์นิยมเน้นการศึกษากระบวนการเหล่านี้ ภายหลังในสังคมหรือจากความรู้สึกนึกคิดของสมาชิกสังคมนั้นที่เขาศึกษานั้น ส่วนใหญ่มักจะอาศัยเทคนิคการให้สมาชิกได้หยุดดำเนินชีวิตตามปกติชั่วคราว แล้วให้คิดว่าความจริงนี้ควรเป็นอย่างไร เช่น กำลังรับประทานอาหารอยู่ มีคนแปลกหน้ามาทักท้วงน้ำของท่านไปดื่มหน้าตาเฉย กรณีเช่นนี้จะทำให้ผู้ที่กำลังรับประทานอาหารอยู่ถูกคิดขึ้นมาว่าความเป็นจริงระเบียบการกินอาหารนี้เป็นอย่างไร ควรหรือถูกต้องหรือไม่

การวิจัยครั้งนี้มุ่งสร้างความรู้จากประสบการณ์ของบุคคลที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ประสบการณ์ของชีวิตบุคคลเหล่านี้เป็นความรู้ใหม่ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงไม่ใช่มาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว ความรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ โดยเฉพาะเจาะจงว่าเป็นความรู้ของการดูแลสุขภาพประชาชนจังหวัดราชบุรี โดยบุคลากรสาธารณสุขของจังหวัดราชบุรี เท่านั้น การสร้างองค์ความรู้จึงเป็นแบบ inductive ให้บุคลากรสาธารณสุขเล่าว่าเขาได้ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการอย่างไร หลังจากที่ได้รับการอบรมไปแล้ว

แผนภาพ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาประสบการณ์การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology study) แบบตีความ (Hermeneutic Phenomenology) ตามแนวคิดของ Heidegger (อัญญา ปลอดเปลื้อง, 2556) เพื่อศึกษาประสบการณ์ชีวิตในการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในจังหวัดราชบุรี

6. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ บุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในจังหวัดราชบุรี และได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการให้บริการสุขภาวะแนวใหม่ ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม 2558 และกลับไปปฏิบัติงานในพื้นที่เดิม จำนวน 30 คน ที่เลือกจากบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในจังหวัดราชบุรี และได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการให้บริการสุขภาวะแนวใหม่ ระหว่างเดือนพฤษภาคม ตุลาคม 2558 จำนวน 100 คน

7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งมีลักษณะแนวคำถามปลายเปิด สามารถยืดหยุ่นได้ มีความต่อเนื่องของข้อคำถาม สามารถเจาะลึกได้ ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลรายบุคคล (In depth interview) เพื่อศึกษาความเชื่อความคิดและการปฏิบัติขณะให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการ การสัมภาษณ์ใช้วิธีบันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียงและการจดบันทึก แนวคำถามในการ

สัมภาษณ์กำหนดหัวข้อไว้ ดังนี้ ขอให้ท่านเล่าให้ฟังว่าหลังจากจบการอบรมไปแล้ว เมื่อท่านกลับไปทำงานด้านการให้คำปรึกษาทางสุขภาพ ท่านคิดหรือทำอะไรเหล่านี้ อย่างไร ในประเด็นต่อไปนี้ 1) รูปแบบการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพของท่านเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร 2) ท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับผู้ป่วยที่ไม่ค่อยทำตามคำแนะนำ และมีอาการกำเริบอยู่เรื่อยๆ แล้วท่านให้คำปรึกษาแก่เขาอย่างไร และ 3) ในการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพนั้น ท่านเคยพบผู้ป่วยที่เปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เป็นต้น

8. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยจะหาคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพและบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ จำนวน 3 คน อ่านและให้ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์จริงกับกลุ่มที่คล้ายกับผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย จำนวน 10 คน ต่อมาผู้วิจัยปรับแก้ให้เหมาะสมอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

9. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยประชาสัมพันธ์การวิจัยให้บุคลากรสาธารณสุขที่ได้รับเชิญให้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการการให้บริการสุขภาวะแนวใหม่ จังหวัดราชบุรี โดยส่งเอกสารเชิญชวนเข้าร่วมการวิจัยทางไปรษณีย์
2. ผู้วิจัยชี้แจงการวิจัยให้บุคลากรสาธารณสุขที่เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการการให้บริการสุขภาวะแนวใหม่ จังหวัดราชบุรี และสนใจเข้าร่วม

การวิจัย ได้ทราบรายละเอียดการวิจัยในช่วงพัก
หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้ว

3. ผู้วิจัยเชิญชวนผู้สนใจเข้าร่วมการวิจัย โดยเน้น
ว่าการวิจัยนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการบริการฝึกรอบรม
ที่เขากำลังจะได้รับ การเข้าร่วมการวิจัยจะไม่มี
ผลใดๆ ต่อการเป็นผู้เข้าอบรม ทั้งด้านบริการที่
จะได้รับและการประเมินผล
4. หลังจากนั้นผู้วิจัยมอบเอกสารแนะนำการวิจัย
ให้ผู้สนใจไปอ่านรายละเอียดด้วยตนเอง และ
แจ้งว่าหากพิจารณาแล้วตัดสินใจจะเข้าร่วมการ
วิจัย ให้แจ้งผู้วิจัยและลงนามยินยอมให้ข้อมูล
มาส่งในวันถัดไป
5. ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยสัมภาษณ์อาสาสมัครที่
เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคล ระยะเวลาการ
สัมภาษณ์ ประมาณ 1 ชั่วโมง
6. หากพิจารณาแล้วตัดสินใจจะเข้าร่วมการวิจัย
ให้แจ้งผู้วิจัยและลงนามยินยอมให้ข้อมูล
7. ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยสัมภาษณ์อาสาสมัครที่
เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคลที่บ้านของ
อาสาสมัคร ระยะเวลาการสัมภาษณ์ ประมาณ 1
ชั่วโมง

10. ระยะเวลาที่เก็บข้อมูล
ผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่าง วันที่ กรกฎาคม -
ธันวาคม 2558

11. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของ ไดเคิลแมน
และ อัลเลน (Diekelmann and Allen method.1989)
โดย มีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้ อ่านเนื้อหาที่ได้จากการ
ถอดเทปเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เขียนสรุปข้อความที่แปล
ความได้จากการสัมภาษณ์ ทีมผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อความ
ตามที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือจากเนื้อหา เมื่อตีความ
ข้อมูลแล้วพบว่าไม่สอดคล้องได้ศึกษาเพิ่มเติมจากเนื้อหา
เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของเนื้อหา ค้นหา
ความสัมพันธ์ของประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้น นำเสนอเค้าโครง
ของประเด็นสำคัญ และสรุปเค้าโครงสุดท้าย (อัญญา ปลอด
เปลื้อง, 2556)

12. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยพบว่า การให้คำปรึกษาด้าน
สุขภาพของผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนแปลงไป ดังนี้ 1) เข้าใจชีวิต
ผู้รับบริการ 2) ยอมรับการดูแลตนเองของผู้รับบริการ
และ 3) ตระหนักว่ายังมีบริการในสถานบริการที่ไม่

ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ มีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

1. เข้าใจชีวิตคน

หลังจากเข้าร่วมการอบรมแล้วเกิดการ
เปลี่ยนแปลงในความคิด ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจชีวิตคน
มีทัศนคติในการมองคนอย่างเข้าใจ ซึ่งแยกเป็น 3
ประเด็นได้แก่

1.1) สุขภาพไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต

การดำเนินชีวิตของชาวบ้านมักมีเรื่องสุขภาพ
เข้ามาเกี่ยวข้องน้อยมาก ชีวิตชาวบ้านหรือผู้ป่วยอยู่กับการ
ทำมาหากิน การหารายได้ตลอดเวลา และไม่คิดว่า
สุขภาพและการดูแลสุขภาพของตนเองเป็นเรื่องใหญ่
ตัวอย่างบันทึกการเรียนรู้ของผู้อบรมดังนี้

...เรื่องสุขภาพสำหรับชาวบ้านส่วนใหญ่ให้
ความสำคัญน้อยกว่าเรื่องปากท้องหรือเศรษฐกิจ เช่น ใน
เรื่องของการตรวจครรภ์และการฝากครรภ์ ในระบบสุขภาพ
หญิงตั้งครรภ์ทุกรายต้องฝากครรภ์และตรวจหาความ
ผิดปกติในระหว่างตั้งครรภ์ เพื่อป้องกันและแก้ไข
ภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างตั้งครรภ์ แต่ใน
ชีวิตจริงกลับพบว่า ค่าใช้จ่ายสำคัญกว่า เนื่องจากสามี
ทำงานคนเดียว ด้วยข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่าย หญิงใกล้คลอด
รายหนึ่งมีอาชีพตัดอ้อย จึงไม่เคยมาฝากครรภ์ ไม่มีผลการ
ตรวจเลือด วันที่มาคลอด พยาบาลจะเจาะเลือดเพื่อหาเชื้อ
เอ็ดส์และกามโรค รวมไปถึงการอัลตราซาวด์และสวน
อุจจาระเพื่อเตรียมคลอด แต่หญิงตั้งครรภ์รายนี้กังวลเรื่อง
ค่าใช้จ่ายมาก กลัวมีเงินไม่พอจ่าย ดังคำพูดที่บอกว่า “เจาะ
เลือดต้องเสียเงินใหม่หมด ไม่ต้องอัลตราซาวด์หรือเจาะ
เลือดเสียเงิน สวนเสียตั้งค์เยอะอีกหรือเปล่าจ๊ะ”...

...ผู้ป่วยชายอายุ 62 ปีป่วยด้วยโรคหัวใจขาด
เลือดไปเลี้ยงและหัวใจวาย ขอมหอกลับบ้านเมื่ออาการ
ทุเลาลง โดยให้เหตุผลว่าต้องกลับไปทำงานรับจ้างหารายได้
มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว แต่แพทย์ไม่อนุญาตเกรงว่า
อาการของผู้ป่วยจะกำเริบขึ้นอีก แต่ผู้ป่วยกลับตอบว่า...ถ้า
มีอาการจะรีบมาโรงพยาบาล ตอนนี้อยากกลับบ้านก่อน ลางาน
บ่อยๆเดี๋ยวนายจ้างหาคนอื่นมาทำแทน ผมก็ไม่มีงานทำ

1.2) การรับรู้ศักยภาพในการพึ่งตนเองของผู้ป่วย

จากการอบรมผู้รับบริการอบรมได้เข้าใจและ
มองเห็นกระบวนการแก้ปัญหาและการปรับตัวในการ
ดำรงชีพของผู้ป่วยและครอบครัวภายใต้การเจ็บป่วย
เรื้อรัง และเข้าใจการดูแลสุขภาพของตนเองของแต่ละ

คนที่หลากหลาย ซึ่งการพึ่งตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ของผู้ป่วยที่เกิดจากแสวงหาข้อมูล นำวิธีต่างๆ เช่น คำแนะนำจากทีมสุขภาพ เพื่อนบ้าน จากผู้ป่วยด้วยกัน ข่าวสาร โฆษณาต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์หรือปรับใช้กับตนเอง จากการลองผิดลองถูก ปรับเปลี่ยนตามข้อจำกัดของวิถีชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีพตามอัตภาพของแต่ละคน ตัวอย่างคำพูดของผู้อบรมดังนี้

จากการที่ได้ศึกษาและทำความเข้าใจ ผู้รับบริการ พบว่า ผู้รับบริการจะพยายามที่จะพึ่งตนเองด้วยการเสาะแสวงหาวิธีเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่กับโรคที่เป็นอย่างมีความสุข ตามสภาพความเป็นจริงของครอบครัว พยายามที่จะช่วยเหลือตนเอง เพื่อเป็นภาระกับผู้อื่นให้น้อยที่สุด ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ผู้เข้ารับการอบรมได้หยิบยกขึ้นมา ได้แก่

...ผู้ป่วยพิการท่อนล่าง อายุ 50 ปี มีอาการท้องผูก เล่าให้ฟังว่า “ผมมีปัญหาท้องผูกเป็นประจำ บางที่เป็นอาทิตย์ถึงจะถ่าย 1 ครั้ง พี่สาวผมเขาเอามะขามเปียกเคี้ยวกับน้ำตาลกับเกลือปั่นเป็นก้อนให้ผมกิน กินไปได้สักพักก็ถ่ายออกมาสบายท้อง หมอเขาก็เคยให้ยาถ่ายมากินแต่มันไม่ได้ผลหรอก ยาของหมอมันอ่อน”

...ผู้ป่วยพิการท่อนล่าง อายุ 45 ปีป่วยเป็นอัมพาตท่อนล่างมักจะมีอาการท้องอืดเป็นประจำ เล่าให้ฟังว่า “เวลาอยู่บ้านท้องมันขึ้น ท้องโตแข็ง ผมนวดๆ แล้วก็ให้พี่เหยียบบ้าง พอก้อนแข็งมันแตกผมรู้สึกลมมันเดินถึงปลายขาเลย แล้วผมก็สบายขึ้น ท้องก็แฟบลง แต่หมอมิให้ทำ แต่มันดีขึ้นจริงๆ นะ ” ซึ่งแพทย์มิให้ทำ แต่ก็ไม่ได้บอกวิธีอื่นที่ดีกว่านี้

1.3) มองเห็นทุกข์และปัญหาที่แท้จริง

ผู้ป่วยแต่ละราย รวมทั้งได้เรียนรู้พฤติกรรม การดำรงชีวิตของผู้ป่วย เข้าใจความเป็นตัวตนและเข้าใจสภาพชีวิต รวมทั้งการปรับสภาพตัวเองให้อยู่ได้ในการดำรงชีวิตกับภาวะความเจ็บป่วยของตนเอง ทำให้ผู้เข้าอบรมมีโลกทัศน์และมุมมองของการเข้าใจปัญหาความต้องการของผู้ป่วย เกิดการมองคนอย่างเห็นอกเห็นใจมากขึ้น มองผู้ป่วยเชิงบวก เข้าใจในความเป็นปัจเจกของบุคคลเพิ่มมากขึ้น ยอมรับและเข้าใจในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วย และเข้าใจศักยภาพของผู้ป่วยในการดูแลตนเอง ตัวอย่างคำพูดของผู้อบรมดังนี้

- ได้เรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตและสังคมของผู้ป่วยอย่าง

แท้จริงทำให้มีโลกทัศน์และมุมมองเข้าใจถึงปัญหาความต้องการของผู้ป่วยมากขึ้นไม่จำกัดเพียงแคในหอผู้ป่วยของโรงพยาบาล ตัวอย่าง เช่น

....คุณลุง อายุ 76 ป่วยเป็นโรคความดัน ทำให้ทราบว่าที่คุณลุงไม่ไปรับการรักษาตามนัดเป็นเพราะลุงเบื่อคนไข้เยอะ ต้องรอนาน ไม่มีคนอยู่บ้าน ชอบขอยาแก้ปวดจากหมอเป็นประจำทั้งที่ไม่มีอาการ ตอนแรกเข้าใจว่าคุณลุงคือ ขอยาพาราเพื่อ ไม่ปวดก็ขอยาแก้ปวดอีก ซักถามจึงทราบว่า อยู่บ้านลุงมักจะมีอาการปวดเมื่อยตามตัว ต้องกินยาแก้ปวดเกือบทุกวัน บางวันปวดมากก็กินตอนเย็นเพิ่ม ไม่กินจะนอนไม่หลับ ถามเรื่องบุหรี ลุงบอกว่ายังสบายอยู่ สบายแค่เครียด เบื่อๆก็สูบสูบแล้วสบายใจ ไม่เลิกหรอก อายุปุนนี้จะตายแล้ว สูบไปแก้รำคาญ สูบมาตั้งแต่อายุ 16-17 ถ้าจะเลิกยาก

- ได้เข้าใจสภาพชีวิตที่แท้จริงของผู้ป่วยเรียนรู้

พฤติกรรมในชีวิตของผู้ป่วย มองด้วยความเข้าใจความเป็นตัวตนของผู้ป่วย เข้าใจสภาพชีวิตปัญหาและบริบททางสังคมของผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และเข้าใจปัญหาและความต้องการของผู้ป่วยภายในบริบทการดำรงชีวิต เลือกปฏิบัติพฤติกรรมที่ขัดกับโรค เพราะสิ่งที่ทำเป็นสิ่ง ที่ตนเองรับรู้ว่าดีกว่าไม่ได้ทำ ตัวอย่าง เช่น

...คุณลุงกับคุณป้าป่วยเป็นเบาหวานและความดันทั้งคู่เล่าให้ฟังว่าไปบอกลูกชายว่าพ่อกับแม่เป็นเบาหวาน ลูกสะใภ้ได้ยินบอกว่าสมน้ำหน้า ไม่ได้บอกลูกชาย เพราะกลัวว่าเขาจะมีปัญหา ก็นิ่งแยกออกมาหากินเอง รับประทานอาหารปนออกฤทธิ์ และขอเด็กมาเลี้ยง 1 คน ตอนแรกเข้าใจว่าคุณลุงเอาเด็กมาเลี้ยงทำไม เด็กชนก็ไม่ได้พัก แต่คุณลุงกลับตอบว่าอยู่กัน 2 คนเหงาไม่รู้จะคุยอะไร เจ็บมากนั่งๆยังได้ยินเสียงหายใจตัวเองเลย มีเด็กได้เล่นแก้เหงาได้ พ่อกับแม่เด็กให้ค่าเลี้ยงวันละ 50 บาท ลุงก็มีรายได้ เราจึงเข้าใจลุงกับป้า

- ได้เรียนรู้และเข้าใจบริบทชีวิตผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นรวมทั้ง

วิธีการดำเนินชีวิตภายใต้สภาวะของโรคที่ผู้ป่วยเป็นอยู่ มองผู้อื่นด้วยความเข้าใจในตัวเขาให้มากขึ้นทำให้เกิดมิตรภาพลดความขัดแย้ง เข้าใจผู้ป่วยและมีความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ ไม่ใช่ดูแลแบบเอาตนเป็นหลัก ตัวอย่าง เช่น

...คุณป้าอายุ 65 ปี ป่วยเป็นเบาหวาน แกล่าว่า ระดับน้ำตาลส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วง 150-200 mg% จะรู้สึกดี และรู้ว่าเมื่อน้ำตาลในเลือดต่ำ จะมีอาการอ่อนเพลีย ไม่มีแรง อยากจะหลับอย่างเดียว ถ้าได้กินอินซูลินเย็นๆสักพักจะรู้สึกดีขึ้น เวลาน้ำตาลสูงจะไม่มีอาการ ส่วนความดันถ้ารู้สึกหัวใจมันเต้นตุบๆพอไปวัดจะขึ้นทุกที ก็จะทานยาลดความดัน ละนอนพักก็จะดีขึ้น ชีวิตทุกวันนี้ไม่กลัวตายแล้ว เป็นความดันเบาหวานมาหลายปี ถ้ามันจะตายก็ไม่กลัว เพราะชีวิตอยู่มานานแล้ว ขอมีความสุขไปวันๆ ความสุขของฉันทือได้ไปรวมกลุ่มกับผู้สูงอายุ กลุ่มเล็กๆมีการร้องเพลงคาราโอเกะ ลูกทุ่งที่ชอบ บายตี้ก็ไป ไม่สบายก็อยู่บ้าน...

... ผู้ป่วยชายวัยรุ่น อายุ 18 ปี ประสบอุบัติเหตุรถชนเป็นอัมพาตครึ่งท่อนล่าง มีแผลกดทับที่บริเวณสะโพกใหญ่มาก บิดาเป็นคนทำแผลให้ผู้ป่วย สาเหตุที่ไม่ไปทำแผลที่โรงพยาบาลคือไม่พอใจเจ้าหน้าที่ เคยพายุตรมาทำแผลตอนเวลาประมาณ 3 ทุ่มกว่า พยาบาลพูดว่า กลางวันทำไมไม่มา หัวค้ำก็ได้มาที่ไรเก็บเครื่องมือแล้วทุกที บิดาของผู้ป่วยโกรธมากทะเลาะมีปากเสียงกับเจ้าหน้าที่ หลังจากนั้นไม่พายุตรชายมาทำแผลอีกเลย พุดคุยจึงทำให้เข้าใจว่า บิดาของผู้ป่วยเป็นคนงานก่อสร้าง ต้องนั่งรถออกไปทำงานกับนายจ้างที่ห่างไกลจากบ้านมาก หลังเลิกงานกว่าจะกลับมาถึงบ้าน เกือบสามทุ่ม ต้องจัดการกับธุระในบ้านกว่าจะเสร็จจึงจะสามารถพายุตรมาทำแผลได้ เจ้าหน้าที่ไม่ได้ทำความเข้าใจกับปัญหาและข้อจำกัดของผู้ป่วยและครอบครัวคำพูดของเจ้าหน้าที่สะท้อนถึงความไม่เข้าใจ การได้ไปคุยในครั้งนี้นี้จึงทำให้เข้าใจถึงปัญหาและข้อจำกัดของผู้ป่วยและครอบครัว รู้สึกเห็นใจมากขึ้น

2. การดูแลตนเองมีลักษณะเฉพาะ

การดูแลตนเองมีลักษณะเฉพาะ เป็นรูปแบบที่หลากหลายไม่เหมือนทฤษฎี ขึ้นกับบริบทสภาพชีวิตจริงของผู้ป่วย เป็นรูปแบบการดูแลตนเองที่ไม่สามารถพบจากตำราเล่มใด แต่เป็นสิ่งที่ค้นพบด้วยตนเอง ส่วนหนึ่งอาจมาจากประสบการณ์ การพูดคุยกับผู้อื่นที่มีประสบการณ์คล้ายกัน การสังเกต การลองผิดลองถูก ถึงแม้ว่าบางรูปแบบจะขัดกับคำแนะนำของบุคลากรสุขภาพ ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ผู้เข้ารับการอบรมได้หยิบยกขึ้นมา ได้แก่

...ผู้ป่วยอัมพาตครึ่งท่อนล่างอายุ 58 ปี ใส่สายสวนปัสสาวะค้างไว้ และต้องเปลี่ยนสายสวนที่โรงพยาบาลเดือนละ 1 ครั้ง เล่าให้ฟังว่า “เมื่ออาทิตย์ก่อนที่ปัสสาวะเป็นตะกอนและมีไข้ หมอจะฉีดยาหมผมว่ามันไม่ค่อยจำเป็นเท่าไร หมว่าอากาศมันร้อนมากจึงมีไข้ และผมก็ดื่มน้ำน้อย ปัสสาวะก็เลยเป็นตะกอน เวลาเป็นตะกอนผมก็ใช้วิธีปี่ๆ สายและดื่มน้ำเยอะๆ แต่อากาศมันร้อนมากผมจึงดื่มน้ำไม่พอ ” “ผมมีวิธีการของผม ที่พวกหมอชอบแนะนำอย่างนั้นอย่างนี้มันทำไม่ได้หรอก หมอเขาไม่ได้เป็นอย่างผม ผมรู้เองว่าต้องทำยังไงแบบไหน บางครั้งคุยกับคนที่ เป็นเหมือนกันไปเจอที่รพ. เขาแนะนำมา บางครั้งดูจากทีวีบ้าง”

การดูแลตนเองเป็นกระบวนการแก้ปัญหา

การดูแลตนเองเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดจากการลองผิดลองถูกตลอดเวลาจนเหมาะสมกับชีวิต มีการปรับตัวโดยการบริหารจัดการตามสถานการณ์หรือปัจจัยที่กระทบเข้ามา บางสถานการณ์ที่มีปัญหา/ความทุกข์ซ้อนกันหลายอย่าง เราจะเห็นสภาพการดูแลตนเองที่เกิดจากการเรียนรู้ การลองผิดลองถูก การปรับเปลี่ยนวิธีการจนพบสิ่งที่เหมาะสมสอดคล้อง ร่วมกับการแสวงหาแหล่งที่พึ่ง ที่จะให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ผู้เข้ารับการอบรมได้หยิบยกขึ้นมา ได้แก่

...ผู้ป่วยหญิงวัย 75 ปี มีภาวะชิตมา 4 ปี สาเป็นอัลไซเมอร์ 5 ปี บุตรชายเสพติดยาบ้า มีอาการทางจิต และพ่อที่แก่ชราอายุ 91 ปี ผู้ป่วยสามารถประเมินอาการตัวเองได้ จากการเรียนรู้โดยสังเกตตนเองเล่าให้ฟังว่า “ถ้าฉันเวียนหัว หน้ามืดจะรีบกินพวกยาหอม แต่ฉันสังเกตว่าถ้ามีอาการวูบบ่อยๆ แสดงว่าต้องไปรพ.ให้เลือดแล้ว” ขณะเดียวกันต้องดูแลลูกชายติดยาเสพติด ที่เคยมีอาการทางจิต และปฏิเสธการกินยาต้านอาการทางจิต บางครั้งมีอะอะอาละวาด ผู้ป่วยสังเกตการกินกาแฟเป็นประจำของบุตรชาย จึงบดยาด้านอาการทางจิตผสมใส่นมสดครีม (คอฟฟี่เมต) เพราะลูกชายดื่มกาแฟผสมครีม บุตรชายดื่มกาแฟกินทุกวันจึงไม่ขาดยา ปาลองผิดลองถูกจนสุดท้ายบดยาด้านอาการทางจิต 9 เม็ด ผสมในคอฟฟี่เมต 1 ขวดทานได้ 15 วัน แต่ลูกยังมีอาละวาด ไปปรึกษาแพทย์ให้เพิ่มเป็น 15 เม็ดอาการดีขึ้น สามารถเรียกใช้ลูกชายให้ช่วยดูแลพ่อที่เป็นอัลไซเมอร์ และช่วยป้อนข้าวเมื่อกลางวันให้ตาที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ แต่ละวันผู้ป่วยต้องดูแลตนเองและครอบครัวที่ป่วยทั้งหมด พยายาม

แก้ปัญหาแต่ละวันให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ โดยบอกว่า “ต้องทำใจดูแลกันไป ทุกข์ที่หนักที่สุดของฉันทันที คือ เป็นห่วงลูกมากที่สุด กลัวมันต้องไปติดคุก”

3. การให้บริการสุขภาพอาจไม่ตอบสนองความต้องการ

3.1) การดูแลที่ให้โดยยึดหลักการ/ทฤษฎี มักไม่ตรงกับความต้องการ การดูแลที่ให้โดยยึดหลักการ/ทฤษฎี มักไม่ตรงกับความต้องการของผู้ป่วย เช่น การให้คำแนะนำของพยาบาลก่อนกลับบ้านผู้ป่วยไม่สามารถนำกลับไปใช้ได้จริงถ้าคำแนะนำนั้นขาดการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้ป่วยตัวอย่าง บ้านที่กการเรียนรู้ของผู้อบรม ดังนี้

...ได้เห็นสภาพเป็นจริงของคนไข้แต่ละรายที่ต้องปรับสภาพตัวเองให้อยู่ได้ในการดำรงชีวิตกับความเจ็บป่วยของตนเอง บางสิ่งบางอย่างที่แนะนำแก่ผู้ป่วยไม่สามารถทำได้จริง

...คุณป้าอายุ 58 ปี มีอาชีพขายของชำในบ้านป่วยเป็นเบาหวานมารับยาตามนัดทุกครั้ง ป้าเล่าให้ฟังว่า หมอเขาก็กินโน่นนี่ แต่ฉันทันชอบกินขนมหวาน ข้าวเหนียวมะม่วง ข้าวเหนียวถั่วดำ ก็พยายามลดนะ แต่ไม่ได้เลิก หมอเขาให้กินข้าววันละ 1 ทัพพี ป้าบอกว่า 1 ทัพพีนี่นะ ทำไมน้อยจัง มันไม่พอหรอก มันหิว ต้องเดินขายของทั้งวัน หิวปากก็ต้องกิน ทำตามหมอมันไม่มีแรงทำงาน

...ชีวิตจริงผู้ป่วยไม่สามารถทำตามการชี้แนะของเจ้าหน้าที่ได้ทั้งหมดขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละคน เรียนรู้ว่าชีวิตความเป็นจริงกับสิ่งที่เราให้ไปนั้น บางครั้งไม่สามารถปฏิบัติได้ เราต้องเรียนรู้ชีวิตของผู้อื่นก่อน รู้ถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ป่วยควรที่จะแนะนำให้สอดคล้องหรือตรงตามบริบทของผู้ป่วย เพราะเรายู่กับผู้ป่วยเป็นเพียงแค่วะยะเวลาสั้นๆ แต่ผู้ป่วยต้องกลับไปอยู่กับโรคตลอดชีวิตของเขา ตัวอย่าง เช่น

...คุณลุงอายุ 65 ปี ป่วยเป็นความดัน วันนี้นำมารับยาตามนัด พยาบาลถามเรื่องการปฏิบัติตัวว่าดูแลตนเองอย่างไร ลุงตอบว่าก็เหมือนเดิม ลดเหล้า ลดบุหรี่ นิดหน่อย พยาบาลก็ถามต่อว่าออกกำลังกายบ้างเปล่า และพูดต่อว่าลุงต้องออกกำลังกายทุกวันนะ ลุงบอกว่าเดินแกว่งแข้ง ขว่งขาทุกเช้า วันนี้นำรับยาความดันลุงมีปัญหาอย่างอื่นอีกไหม ลุงตอบว่านอนไม่หลับ มันเครียด พยาบาลก็ตอบว่าลุงก็พยายามอย่าเครียดมาก บางอย่างต้องปล่อยวางบ้าง โดยไม่ได้ทำความเข้าใจกับสาเหตุความเครียดของลุง ว่าเกิดจากลุงไม่สบายใจเรื่อง

ลูก เรื่องค่าใช้จ่ายในบ้าน ซึ่งเป็นเรื่องที่ลุงไม่สามารถปล่อยวางได้

3.2) ระบบบริการสุขภาพในโรงพยาบาลมีความซับซ้อน

ระบบบริการสุขภาพในโรงพยาบาลมีความยุ่งยาก ซับซ้อน หลายขั้นตอน ซึ่งไม่เอื้อต่อผู้รับบริการ แต่กลับยึดความสะดวกของผู้ให้บริการเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น การมารับบริการในโรงพยาบาล ในแผนกผู้ป่วยนอก มีการกำหนดขั้นตอนการทำงานไว้ตั้งแต่การจองคิวยื่นบัตร เจาะเลือด รอผลเลือด รอตรวจ ฟังสอน สุขศึกษา รอนัด รอรับยา ซึ่งต้องใช้เวลามากครึ่งวันหรือหนึ่งวันในการตรวจแต่ละครั้ง ไม่รวมระยะเวลาที่ต้องเตรียมตัวและเดินทางก่อนมาสถานบริการสุขภาพ ตัวอย่างระบบการให้บริการ

...คุณป้าอายุ 64 ปีป่วยเป็นเบาหวาน เล่าให้ฟังว่า มาตรวจแต่ละครั้งต้องออกจากบ้านตั้งแต่ตีห้าถึงโรงพยาบาลหกโมง ยื่นบัตรคิว และก็นั่งรอนกว่าจะถูกเรียกไปเจาะเลือด ถ้าได้คิวต้นๆก็จะได้เรียกไปเจาะเลือดตอนประมาณ 8 โมงเช้า หลังเจาะเลือดอีก 1 ชั่วโมงฟังผลออกไปหาข้าวกินก่อนกลับมารอตรวจว่าจะได้ตรวจว่าจะได้ยาเกือบเที่ยงถ้าคนไข้เยอะก็บายระหว่างรอเขาก็ให้เข้ากลุ่มฟังสอนเหมือนเดิมและฟังบ่ยแล้วป้าไม่ค่อยได้ฟังกังวลอยากได้รับยาเร็วๆและกลับบ้าน มากกว่า...

นอกจากนี้กรณีผู้ป่วยมารับการตรวจครั้งแรกจะต้องมีระบบขั้นตอนที่มากกว่าผู้ป่วยที่ตรวจตามนัด ตั้งแต่รับบัตรคิว ทำประวัติ ชักประวัติจุดคัดกรอง แล้วถึงจะได้จัดแยกไปตามห้องตรวจประเภทต่าง รอเรียกชั่งประวัติ และรอจนกระทั่งถูกเรียกเข้าห้องตรวจ ในบางรายต้องส่งตรวจพิเศษ ในขั้นตอนต่างๆจนกว่าจะครบถ้วนและกลับมาพบแพทย์ในตอนบ่าย

3.3) การบริการที่ยืดกฏระเบียบมากเกินไป

การบริการที่ยืดกฏระเบียบมากเกินไปโดยไม่ใส่ใจ ไม่ยืดหยุ่นกับความต้องการของผู้ป่วย มากกว่าสนองความต้องการของผู้ป่วย และค่าที่ผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางไม่อยู่ในระบบบริการ ผู้อบรมได้เรียนรู้ระบบบริการที่มีกฏระเบียบโดยทีมสุขภาพสร้างขึ้นมาและยึดติดจนมองไม่เห็นความต้องการของผู้รับบริการ โดยมองข้ามปัญหาของผู้ป่วยที่ไม่ใช่เพียงแคปัญหาโรคแต่เป็นปัญหาปากท้องที่ต้องกินต้องใช้ในแต่ละวัน ตัวอย่างเช่น

...คุณยายอายุ อายุ 74 ปี มีรายได้จาก ร้อย
พวงมาลัยขายวันละประมาณ 100-200 บาท ในช่วงที่
พักรักษาตัวในโรงพยาบาลคุณยายต้องพ่นยาตาม
แผนการรักษาของแพทย์ หลังจากที่คุณยายอาการดี
ขึ้นหลานก็เอาดอกมะลิมาส่งให้ยายร้อยมาลัยขายใน
หอผู้ป่วย คุณยายต้องออกไปร้อยมาลัยที่ระเบียงทุก
วัน จึงไปขอพยาบาลประจำหอผู้ป่วยเพื่อย้ายเตียงไป
อยู่ที่ระเบียงซึ่งมีผู้ป่วยจำนวนหนึ่งต้องนอนเตียงเสริม
ที่ระเบียงนอกหอผู้ป่วย พยาบาลตอบว่าย้ายไม่ได้นะ
เพราะหมอยังต้องให้ยายพ่นยาอยู่ ช่างนอกไม่มีท่อ
ออกซิเจนยายต้องนอนเตียงนี้ อีกอย่างถ้าย้ายให้ยาย
คนไข้คนอื่นเขาขอย้ายบ้าง มันจะยุ่งกันไปหมด ยาย
นอนที่ตรงนี้แหละ โดยไม่ได้ทำความเข้าใจผู้รับบริการ
ถึงเหตุผลของการขอย้ายเตียงเพื่อร้อยพวงมาลัยขาย
เพื่อนำเงินให้หลานเป็นค่าข้าวไปโรงเรียน และ
ค่าใช้จ่ายในบ้าน เพราะการมานอนโรงพยาบาล แม้จะ
ไม่เสียค่ายา ค่าอาหารของยาย แต่ยายยังมีภาระที่ต้อง
รับผิดชอบค่ากิน ค่าใช้จ่ายของหลาน และของคนใน
ครอบครัว

3.4) การบริการไม่ใช่เพียงพูดเพราะ

ลักษณะการคิดของผู้อบรมจากเดิมเข้าใจว่าการบริการ
ด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์อยู่ที่ภาษาท่าทาง การพูดจา
ที่ไพเราะ การรับฟังผู้รับบริการเป็นสิ่งสำคัญและภาษา
ท่าทางการแสดงออกเป็นการสื่อสารที่ดี แต่ในความเป็น
จริงการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ คือการ
ให้บริการสุขภาพที่แก้ปัญหาผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง
การสื่อสารด้วยความเข้าใจ ยอมรับในความเป็นตัวตน
และความมีศักยภาพ ซึ่งการที่ผู้ป่วยจะนำความรู้ต่าง ๆ
มาใช้ เขาต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตของเขา
ดังนั้นผู้ให้บริการต้องเข้าใจบริบทของผู้ป่วย เพื่อร่วม
วางแผนกับผู้ป่วยในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่เหมาะสม
กับสภาพชีวิตของผู้ป่วย ถ้าเจ้าหน้าที่พูดจาไพเราะ
พยายามช่วยเหลือ เมตตาคนไข้ แต่บางครั้งการกระทำ
ที่ยึดติดกับหลักวิชา เช่น ความพยายามให้ผู้ป่วยเลิก
พฤติกรรมบางอย่างเพราะสวนทางกับหลักวิชา โดย
พยายามอธิบาย แม้จะใช้ภาษาท่าที่เมตตาสุขภาพ แต่ใช้
กรอบความคิดของเจ้าหน้าที่ที่ยังไม่เข้าใจผู้ป่วย ย่อม
แก้ปัญหาให้ผู้ป่วยไม่ได้ ดังนั้นการให้บริการที่ดีต้อง
แก้ปัญหาผู้รับบริการได้จริง ไม่ใช่อยู่ที่เรื่องแสดงออก
เท่านั้นทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความเข้าใจความเป็น
มนุษย์เพิ่มมากขึ้นสามารถเปลี่ยนแนวคิดของตนเอง ให้
เข้าใจถึงคำว่า ผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง และสามารถ

นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่บ้านและที่ทำงานเพื่อให้
เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ทำให้เปิดใจรับฟังความคิดเห็นของ
ผู้อื่นโดยไม่อคติ และทำให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความ
เข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการวางแผนให้คำแนะนำก่อน
กลับบ้าน ว่าบางครั้งผู้รับบริการไม่สามารถนำกลับไป
ใช้ได้จริง ดังตัวอย่างจากบันทึกการเรียนรู้ของผู้เข้า
อบรม ดังนี้

...ทำให้เข้าใจการดูแล การให้บริการด้วยหัวใจ
ใจความเป็นมนุษย์มากขึ้นทำให้มองเห็นปัญหาที่
แท้จริงของคนได้...

...ปรับทัศนคติของพยาบาลใหม่-เปิดใจฟัง
เข้าใจผู้รับบริการมากขึ้น...

...ปรับพฤติกรรมบริการแบบเดิมที่ไม่เคย
มองปัญหาของคนไข้ลึกซึ้ง ที่ผ่าน 20 กว่า ปี ทำงาน
แบบให้งานจบในเวร 8 ชม. ไม่มองปัญหาต่อเนื่อง
หลายๆด้าน...

...ทำให้เราปรับกระบวนการคิด พฤติกรรมใน
การให้บริการแก่ผู้รับบริการ โดยที่เข้าใจปัญหา ความ
ต้องการของผู้ป่วย เพิ่มมากขึ้น โดยที่ไม่ใช้สถานการณ์
ที่แท้จริงและตรงตามบริบทของผู้ป่วยและไม่ใช้
ความคิดของตนเองตัดสิน...

...ทำให้รู้และเข้าใจปัญหาความต้องการของ
ผู้ป่วยมากขึ้นสามารถนำมาวางแผนในการบริการ
ด้านสุขภาพให้ตรงกับความต้องการของและความ
เป็นจริงสอดคล้องกับปัญหาของผู้ป่วย...

...สร้างจิตสำนึกในการดูแลผู้ป่วยได้
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้มีวิสัยทัศน์กว้างขึ้นทำให้เห็น
ความจริงของชีวิตการได้รับฟังสะท้อนความคิดจาก
อาจารย์ การรับฟังหลายๆทำให้พัฒนา EQ...

...ทำให้พยาบาลวิชาชีพมีการพัฒนาตนเอง
ในการเข้าใจผู้ที่มีรับบริการมากขึ้น ทำให้การบริการ
พยาบาลเข้าสู่ประชาชนมากยิ่งขึ้น...

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ อาจเกิดจาก
สภาพปัญหา เวลา เศรษฐกิจ หรือปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้เกิด
แนวทางหรือวิธีการเลือกปฏิบัติที่สอดคล้องกับตนเอง
อาจมีผลให้ตนเองเกิดประโยชน์สูงสุด บางครั้งอาจจะ
ไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องแต่มองว่าทำอย่างไรให้ผ่าน
ภาวะนั้นๆไปได้ และส่งผลกระทบต่อตนเองและคนรอบ
ข้างน้อยที่สุด สำหรับมุมมองของผู้ให้บริการอาจจะทำ
ตามงานที่ได้รับมอบหมาย ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ
หรือแม้กระทั่งกระบวนการที่เป็นเหตุและส่งผลให้งาน

เกิดความสำเริง โดยอาจจะลืมนองบริบทของผู้รับบริการ
ในบางครั้ง

13. อภิปรายผล

การเข้าใจชีวิตคน

ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรสาธารณสุขที่ผ่านการอบรมฯ ได้กลับไปปฏิบัติงานด้านการให้คำปรึกษาทางสุขภาพแล้วเกิดความเข้าใจชีวิตคนว่าคนที่เจ็บป่วยบางคนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการรักษาตัวเป็นอันดับแรก เพราะชีวิตเขามีเรื่องมากมายที่ต้องทำเป็นอันดับต้นๆ ซึ่งแตกต่างไปจากก่อนการอบรม เช่นเดียวกับกับผลการศึกษาของ นรรณฐิยา ผลขาว และคณะ (2553) ศึกษาวิจัยเรื่อง ลีลาชีวิตผู้ป่วยเบาหวาน ความจริงเบื้องต้น หลังค่าน้ำตาลในเลือด โดยมิวัดดูประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชีวิตและพฤติกรรมของผู้ป่วยเบาหวาน 101 คน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก ผล การศึกษาบริบทชีวิตพบว่า ผู้ป่วยเบาหวานต้องดิ้นรนในการหารายได้มาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องทั้ง ๆ ที่ตนเองเจ็บป่วย บางรายสภาพร่างกายพิการ ชีวิตมีความลำบากมาก ต้องอาศัยคนอื่น ความจริงนี้ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจปัญหาของระบบบริการที่ผ่านมามว่ามองผู้ป่วยเบาหวานเพียงแค่ว่าน้ำตาลและอาการของโรคเท่านั้น จึงพยายามแนะนำแต่เรื่องที่ทำให้น้ำตาลลดโดยไม่เข้าใจชีวิตของผู้ป่วยซึ่งมีภาระที่ต้องรับผิดชอบ เบาหวานเป็นเพียงส่วนเล็กน้อยในชีวิต ยิ่งในรายที่ไม่แสดงอาการอะไรก็ไม่เห็นความสำคัญ ในรายที่มีภาวะแทรกซ้อนจนถึงขั้นมีแผลที่เท้า ต้องตัดนิ้วเท้า ทำให้ชีวิตมีความลำบากมากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นว่าเบาหวานกลับเข้ามากระทบชีวิต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สาลิกา เมธนาวิณ สุพัตรา ธรรมวงษ์ และอลิสสา ศิริเวชสุนทร.(2555). ที่ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพยาบาลให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พยาบาลในโครงการผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดปัตตานี และ จังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่าง 3 จังหวัดรวม 60 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพยาบาลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดและปรับทัศนคติ การสร้างความเข้าใจในสาระความจริงวิถีชีวิตกับสุขภาพในมุมมองของผู้รับบริการ ในมิติสังคม และการพัฒนาทักษะการทำงานในชุมชน และผลลัพธ์จากการพัฒนาศักยภาพ พบว่า ผู้เข้าอบรมเกิดการยอมรับมากขึ้นว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงนั้น ต้องพยายามไม่นำความคิดความรู้สึกของตนเองไปตัดสินผู้อื่น พยายามมองสรรพ

สิ่งอย่างที่เป็นจริงและเข้าใจมากขึ้น รวมทั้งเห็นประจักษ์ในความแตกต่างระหว่างความคิดของชาวบ้านกับความคิดของตนที่เป็นความคิดที่มาจากประสบการณ์ จากตำรา จากทฤษฎี การที่ผู้เข้าอบรมเริ่มมองเห็นความเป็นจริงของการดำรงชีวิตของบุคคลและสุขภาพเป็นเพียงส่วนหนึ่งไม่ใช่ทั้งหมดของชีวิต ดังนั้นในความคิดของผู้ป่วย “สุขภาพไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดของชีวิต” การให้บริการสุขภาพจึงปรับจากยึดหลักการ ทฤษฎีเป็นหลักมาเป็นยึดการดำรงชีวิตและบริบทของผู้ป่วยเป็นหลักซึ่งสอดคล้องกับ

การรับฟังและเข้าใจผู้รับบริการมากขึ้น จะทำให้การบริการด้านสุขภาพนั้นมีคุณค่ามากขึ้น เพราะสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของผู้รับบริการได้ สามารถทำให้เกิดการดูแลตนเองได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน จะช่วยให้ผู้ให้บริการเกิดความยอมรับความเป็นตัวตนและความจริงว่าผู้รับบริการมีชีวิตอยู่อย่างไร และมีการดูแลตนเองอย่างไร ไม่ตำหนิผู้รับบริการเพราะเข้าใจในชีวิตของเขา มีเหตุผล และข้อจำกัดในชีวิตอย่างไร สามารถให้คำแนะนำที่เหมาะสมโดยมีความเป็นไปได้ที่ผู้รับบริการจะปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นๆ มีการตั้งเป้าหมายของการบริการที่เหมาะสม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการกับผู้ให้บริการเป็นไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้รับบริการมีความคับข้องใจในการปฏิบัติงานน้อยลง มีความสุขในการทำงานมากขึ้น (เยาวลักษณ์ มีบุญมาก จิรียา อินทนา, 2554)

การดูแลตนเองมีลักษณะเฉพาะ

ผลการศึกษาพบว่าผู้ให้ข้อมูลมองเห็นว่าการดูแลตนเองของคนนั้นมีลักษณะเฉพาะบุคคล แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับ ความเชื่อ ประสบการณ์ การให้คุณค่า ฯลฯ การดูแลตนเองเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เกิดจากการลองผิดลองถูกตลอดเวลาจนเหมาะสมกับชีวิต เช่นเดียวกับการศึกษาของ สาลิกา เมธนาวิณ อลิสสา ศิริเวชสุนทร และ วราภา จันทร์โชติ (2553) วิจัยชุมชน เศรษฐกิจสร้างสรรค์บ้านด่านเกวียน พบว่า ลักษณะสังคมของคนด่านเกวียนเป็นสังคมที่เริ่มเปลี่ยนจากสังคมเดิมที่เกี่ยวข้องกับระบบเครือญาติ โดยมีระบบธุรกิจที่เข้ามาพร้อมกับความต้องการของผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากรูปแบบหัตถกรรมในครัวเรือนจนเป็นอุตสาหกรรมชุมชน ผู้คนต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงหรืออาศัยโอกาสนี้ประกอบธุรกิจให้ตนเองและครอบครัว เกิดกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกันมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่

คล้ายคลึงกันและเอื้อต่อกัน เกิดเครือข่าย พี่งพากันอยู่ในเรื่องแรงงาน อุปกรณ์เครื่องมือ เงินทุน การจ้างงาน ทั้งจากเครือข่าย คนคุ้นเคย สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ในสังคมเดิมที่ไม่ทิ้งญาติพี่น้อง ตกเย็นก็ชุมนุมกันดื่มเหล้าด้วยกัน ผลัดกันเลี้ยงผลัดกันกิน ตามแบบสังคมไทยดั้งเดิม ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่มีเรื่องของเศรษฐกิจเข้ามา แม้ว่าจะมีความเป็นสังคมที่พี่น้องช่วยกันก็ต้องมีบทบาทในฐานะลูกจ้าง นายจ้าง ซ้อนทับความเป็นเครือข่ายอีกชั้นหนึ่ง

การให้บริการสุขภาพอาจไม่ตอบสนองความต้องการ

การศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลเกิดความตระหนักว่าบางครั้งการบริการสุขภาพที่จัดให้ผู้ป่วยนั้นก็ไม่ตรงกับความต้องการของเขา เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ จรรยา ดวงแก้ว (2553) เรื่องการพัฒนาคลินิกเบาหวานแนวใหม่ : สู่การดูแลตนเองอย่างยั่งยืนของผู้ป่วยเบาหวาน โรงพยาบาลป่าดิว จังหวัดยโสธร. ผลการวิจัยพบว่า การจัดบริการคลินิกเบาหวานที่ผ่านมาหรือที่กำลังเป็นอยู่เป็นระบบบริการที่มุ่งเน้นความสะดวกของเจ้าหน้าที่เป็นหลัก ทำให้เจ้าหน้าที่ขาดการสื่อสารที่ดีกับผู้ป่วย และขาดความเข้าใจผู้ป่วย ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ป่วย เจ้าหน้าที่รับให้บริการอย่างเร่งรีบ ฉะนั้นมิติในการดูแลจึงเป็นได้เฉพาะมิติในเรื่อง โรค เท่านั้น และที่สำคัญรูปแบบการจัดบริการดังกล่าวไม่ได้ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพในการดูแลตัวเองของผู้ป่วยตามลักษณะของปัจเจก แต่เน้นการให้ความรู้ภาพรวม คำแนะนำที่ให้เหมือนกันหมดและเป็นการสื่อสารช่องทางเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับปัญหา และบริบทชีวิตของผู้ป่วย จึงไม่สามารถพัฒนาศักยภาพให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้ จุดอ่อนของระบบบริการซึ่งยึดการบริการเป็นศูนย์กลาง จัดระบบยึดความสะดวกสบายในการให้บริการเป็นหลัก ไม่ได้ยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง การให้บริการสุขภาพอาจไม่ตอบสนองความต้องการ อาจมาจาก เจ้าหน้าที่มีแนวคิดและมุมมองว่า การทำตามหลักการทางด้านสาธารณสุขเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมกับผู้รับบริการ ในขณะที่ผู้รับบริการมองว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคกับครอบครัวจึงเลือกปฏิบัติ ตามแนวคิดและหลักการของตนเองที่สอดคล้องกับชีวิตมากกว่าการปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ เป็นธรรมดาที่คนเราเลือกที่จะดูแลตนเองก่อนเท่าที่จะทำได้จนสุดวิสัยจริงๆ จึงจะมาพึ่งบริการ การดูแลตนเองหากพิจารณาให้ดี จะพบว่าเป็นบริการองค์รวมที่เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์แบบ ถึงองค์รวมในบริบท ดังนั้นการทำความเข้าใจ

เข้าใจผู้รับบริการถึงเหตุผลและความจำเป็นในข้อจำกัดของชีวิต เจ้าหน้าที่ควรจะต้องศึกษา และทำความเข้าใจผู้รับบริการเพื่อปรับรูปแบบการดูแลจากผู้ให้ บริการตามหลัก การทางทฤษฎีเป็นผู้ให้การส่งเสริม และพัฒนา ศักยภาพของผู้รับบริการให้สามารถพึ่งตนเองบนพื้นฐานชีวิตอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชีวิต

14. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการพัฒนาบุคลากรสาธารณสุขเพื่อให้เข้าใจความคิดและมุมมองด้านผู้รับ บริการอย่างถ่องแท้ตามความเป็นจริง โดยไม่ตัดสินข้อมูลบนความคิดของตนเอง ทั้งการรวบรวมข้อมูล การมองปัญหา การแก้ปัญหาสุขภาพ และการพัฒนา ศักยภาพของผู้รับบริการ ที่ยึดผู้รับบริการเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง และปรับเปลี่ยนระบบการให้บริการที่สนองความต้องการของผู้รับบริการตามความเป็นจริง ซึ่งจะช่วยพัฒนาระบบและกลไกการให้บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ได้ทั้งองค์กรและผู้รับบริการเกิดสุขภาวะ

1.2 ควรมีการพัฒนาผู้ที่ผ่านการอบรมอย่างต่อเนื่อง โดยให้ศึกษาชีวิตของผู้รับบริการและการให้การดูแลผู้รับบริการ แล้วจึงมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจชีวิตกับปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ โดยวิทยากรช่วยสะท้อนคิด ชี้ประเด็น และปรับความคิดเพื่อให้ผู้ที่ผ่านการอบรมทำความเข้าใจชีวิตผู้รับบริการให้มากขึ้น จนเกิดการพัฒนาระบบการบริการที่สอดคล้องกับบริบทผู้รับบริการ ทั้งนี้ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ควรให้บุคลากรสาธารณสุขที่สนใจได้มีโอกาสเข้าร่วม เพื่อขยายแนวคิดและพัฒนาบริการสู่ผู้ให้บริการสุขภาพให้มากขึ้น และมีการร่วมมือและทำงานอย่างเป็นทีม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาวิจัยติดตามผู้ผ่านการอบรมการพัฒนา กระบวนทัศน์ในการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้รับบริการและพฤติกรรมการให้บริการสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

จรรยา ดวงแก้ว. (2553). เรื่องการพัฒนาคลินิกเบาหวานแนวใหม่ : สู่การดูแลตนเองอย่างยั่งยืนของผู้ป่วยเบาหวานโรงพยาบาลป่าดิว จังหวัดยโสธร. สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.

นรรธฐิยา ผลขาว และคณะ .(2553). ศึกษาวิจัยเรื่อง
ลีลาชีวิตผู้ป่วยเบาหวานความจริงเบื้องหลัง
ค่าน้ำตาลในเลือด.สถาบันพระบรมราชชนก
กระทรวงสาธารณสุข.

เยาวลักษณ์ มีบุญมาก จิรียา อินทนา (2554). ชุด
ความรู้ : การบริการด้วยหัวใจความเป็น
มนุษย์ ลำดับที่ 1 การบริการด้วยหัวใจความ
เป็นมนุษย์ : คุณค่าต่อตนเองและวิชาชีพ
บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด

สาธิตา เมธนาวิน อลิสา ศิริเวชสุนทร และ วราภา
จันทร์โชติ (2553)วิจัยชุมชน เศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ บ้านด่านสถาบันพระบรมราชชนก
กระทรวงสาธารณสุข.

สาธิตา เมธนาวิน สุพัตรา ธรรมวงษ์ และอลิสา ศิริเวช
สุนทร.(2555). ที่ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการ

พัฒนาศักยภาพพยาบาลให้บริการด้วยหัวใจ
ใจความเป็นมนุษย์.สถาบันพระบรมราชชนก
กระทรวงสาธารณสุข.

อัญญา ปลดเปลื้อง(2556).การวิเคราะห์ข้อมูลเชิง
ปรากฏการณ์วิทยา, DATA ANALYSIS IN
PHENOMENOLOGY STUDIES สหาคคม
ศิษย์เก่าพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข .
Vol 23, No 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
2556 หน้า 1-10

Diekelmann, N., Allen, D., & Tanner, C. (1989). *The NLN
criteria for appraisal of baccalaureate
programs: A critical hermeneutic analysis.*
New York: National League for Nursing Press.

: